

Noi perspective asupra proiectării și realizării Palatului Administrativ Baia Mare, contribuții pentru clasarea ca monument istoric

Aura Pinte

Direcția Județeană pentru Cultură
Maramureș
saphire_ro@yahoo.com

George Lazăr

Arhitect-șef, județul Maramureș
george.lazar@cjmaramures.ro

Cuvinte cheie

Palatul Administrativ Baia Mare
clasare
monument istoric
Mircea Alifanti
arhitectura în comunism
istorie orală
evaluare
patrimoniu recent / modern
comunism

**New perspectives on the design
and construction of the Baia Mare
Administrative Palace,
contributions for classification as
a historical monument**

Keywords

Baia Mare Administrative Palace
classification
historical monument
Mircea Alifanti
architecture in communism
oral history
evaluation
recent / modern heritage
communism

Rezumat

De la construirea sediului pentru „Sfatul popular al regiunii Maramureș, Baia Mare”, cunoscut acum drept Palatul Administrativ Baia Mare s-a scurs deja o jumătate de veac, deși clădirea este considerată și acum ca fiind una modernă, contemporană, în comparație cu clădirile din Centrul Vechi al municipiului Baia Mare. Ne-am propus să relevăm aspecte noi legate de proiectarea și realizarea acestei clădiri administrative în plin avânt al epocii comuniste, pe baza documentelor de arhivă aflate în administrarea Consiliului Județean Maramureș – Direcția Arhitect Șef și a Direcției Județene pentru Cultură Maramureș. Am ținut să reliefați modul în care erau susținute, aprobate și încurajate astfel de proiecte în epocă pe baza documentațiilor și a corespondenței dintre puterea locală și cea centrală, să ne explicăm unele aspecte poate insesizabile, dar interesante despre personalitatea și atitudinile persoanelor implicate în proiect și lămurindu-le în oarecare măsură prin consultarea articolelor de specialitate sau mărturisirilor unor martori ai perioadei. Toate pot constitui contribuții care să susțină valoarea memorial-simbolică care se adaugă incontestabilei valori arhitecturale, artistice și urbanistice care a fost reliefată în articole de specialitate și care va fi susținută în documentația de clasare care sperăm că se va realiza în viitorul apropiat.

Abstract (EN)

Half a century has passed since the completion of the works at the Administrative Palace in Baia Mare, Maramureș county, Romania. The building is still considered a modern, contemporary one, especially when compared to the buildings in the Old Center of Baia Mare - an architectural ensemble inscribed in the List of Historic Monuments. This neighborhood, the natural landscape in the background, the natural resources, as well as the traditional architecture of Maramureș county made the coordinating architect prof. Mircea Alifanti to design a building that over time aroused admiration, controversy, local pride and desire for recognition, lately more and more voices supporting the need to classify the building as a historical monument.

Our research began with the discovery of documents dating from 1969–1970 (recently deposited in the tower of the Administrative Palace), which were recovered by the County Directorate for Culture Maramureș, the “heiress” of the County Committee of Culture and Art from 1969. On the other part, within the Maramureș County Council—the Chief Architect Directorate we find documents between 1966–1972 containing information about the entire process of design, approval, authorization, supervision of the works and reception of the building. Studying these archival documents, interesting details were discovered and these were confronted with biographies of some characters, historical documentation and personal stories of those who witnessed and also took part in the works for the Palace.

In brief, the documents and testimonies paved the way for research on the controversial personality of the architect Alifanti: the usual

form of addressing among fellow communists “comrade” is never associated with his name in the official correspondence, so we found out that although he was a respected university professor, he was excluded from the Romanian Communist Party for alleged hostile acts against partisans in Odessa at the beginning of World War II; the rumors that his assistant, Panaitescu, had actually designed the building in Baia Mare made him suffer and he recorded this suffering in his diaries. Also, we found out that in the collective memory of the people from Baia Mare remained imprinted Ceaușescu’s envy towards the grandeur of the building, even if he didn’t take action against it, but the existence of this building remains in their memory as a sort of rebellion against the communist power.

In addition to the undeniable architectural, artistic and urban value of the building that has been discussed in numerous articles since its commissioning in the 1970s, we set out to draw attention to the historical, symbolic and memorial value of this objective, one of the important criteria for classification as a historical monument.

Such a classification would be part of the natural trend to value the architecture, symbols and memory of a controversial era, but which is part of the recent history of Romania and which has left palpable, and also immaterial traces that we are obliged to become aware of.

¹ Ioana Cristina Popovici, "Arhitectura 1950–1989 Interstitial Spaces of Communist Romanian Architecture" (2019) Teză de doctorat; secțiuni din această teză fiind publicate în articole precum: Ioana C. Popovici, "... the city as a part of nature, and concrete as a kind of earth". Japanese Architecture Meets 1960s–1980s Romanian Modernism', studies in History & Theory of Architecture, 2 (2014), pp. 116–39, Dana Vais, "Architects Displaced: Making Architecture at the Periphery in Communist Romania" în Andres Kurg, Karin Vincente (eds.), *Proceedings of the Fifth International Conference of the European Architectural History Network*, Estonian Academy of Arts, 2018, pp. 126–136, Dana Vais, "Social Efficiency" and Humanistic Specificity" în Akos Moravansky, Judith Hopfengartner (eds.), *Re-Humanizing Architecture, New Forms of Community, 1950–1970*, vol. I, Birkhauser Verlag, Basel, 2017, pp. 173–184, Ana Maria Zahariade, Radu Ponta, "Professor Alifanti's Notebooks", în *Studii de Istoria și Teoria Arhitecturii*, vol. 2, 2014, pp. 163–187, Ana Maria Hariton, "Palatul Administrativ Baia Mare, Fișă minimală documentare 2003", <https://www.docomomo.ro/Files/uploads/31-Pal%20adm%20Baia%20Mare.pdf>, Ana Maria Hariton, "Palatul administrativ din Baia Mare 1970", în cadrul proiectului „5+5 clădiri pentru patrimoniul cultural național 1950–1977”, <http://www.inforom-cultural.ro/5+5/cladire-palatul-baia-mare.php>.

² Ioan Augustin, „Cum se cercetează arhitectura perioadei comuniste?”, <https://atelier.liternet.ro/articol/7726/Augustin-Ioan/Cum-se-cerceteaza-arhitectura-perioadei-comuniste.html>, accesat în 27 decembrie 2019

³ Carp Cosmin, Prim secretarul rebel. *Cel mai apropiat prieten maramureșean al lui Ceaușescu, schimbat din funcție la ordinul tovarășei Elena*, 30 octombrie 2013, accesat în 7 ianuarie 2020, pe https://adevarul.ro/locale/baia-mare/prim-secretarul-rebel-mai-apropiat-prieten-maramuresean-ceausescu-schimbat-functie-ordinul-tovarasei-elena-1_5270cef7c7b855ff56980bed/index.html

⁴ Interviu—Stefan Gonczi, realizat de Meda Muntean în 25 februarie 2009 pentru eMM.ro, <https://www.emmaramures.ro/interviu-stefan-gonczi-fostul-subprefect-al-maramuresului-cere-intelepciune-de-la-viitoarea-echipa-care-se-va-instala-la-prefectura/>. accesat în 7 ianuarie 2020.

În acest an se împlinesc o jumătate de veac de la finalizarea lucrărilor la Palatul Administrativ din Baia Mare. Deși conform legislației în vigoare (Ordinul Ministerului Culturii nr.2260/2008—care ar trebui revizuit în acest sens) în cazul întocmirii unui dosar în vederea clasării, pentru unul dintre cele patru criterii—cel al vechimii—imobilul ar primi calificativul nul (imobil ridicat după anul 1960—art. 8, alin. 1), lit. f); se precizează totuși în următorul alineat că „evaluarea în baza criteriului vechimii este ponderată de autenticitatea concepției, materialelor și procedeele de construcție și a amplasamentului, invers proporțional cu vechimea imobilului”.

Despre acest imobil s-au scris surprinzător de multe studii, atât imediat după darea lui în funcțiune (în 1970 arhitectului Mircea Alifanti i se decerna premiul Uniunii Arhitecților pentru acest proiect, iar în 1972 publica în revista *Arhitectura*, nr. 6 articolul „Baia Mare, Sediul politico-administrativ al județului Maramureș”), dar mai ales în ultimii ani¹, în majoritatea articolelor de specialitate despre arhitectura comunistă se rezervă un loc special și acestui obiectiv, iar majoritatea specialiștilor consideră că Palatul Administrativ merită să fie clasat ca monument istoric, chiar de importanță națională (grupă valorică A), alături de celelalte monumente istorice ale Maramureșului pe care arhitectul Alifanti le-a admirat și prețuit.

Pe lângă valoarea incontestabilă arhitecturală, artistică și urbanistică a clădirii, ne-am propus să atragem atenția și asupra valorii istorice, simbolice și memoriale a acestui obiectiv, unul dintre criteriile importante în vederea clasării ca monument istoric, iar demersul nostru a pornit de la descoperirea unor documente din 1969–1970, depozitate până de curând chiar în turnul Palatului Administrativ, care au fost recuperate de Direcția Județeană pentru Cultură Maramureș, „moștenitoarea” Comitetului Județean de Cultură și Artă din 1969. Pe de altă parte, în cadrul Consiliului Județean Maramureș, Direcția Arhitect-Şef există documente realizate între 1966–1972 cu privire la întregul proces de proiectare, avizare, autorizare, supraveghere a lucrărilor și recepționare a clădirii. Studiind aceste documente păstrate în arhive am avut surprize, revelații, mici descoperiri inedite care au necesitat confruntarea cu biografia unor personaje, cu fapte istorice (modificările administrative ce au condus la inițierea și modificarea în timp a proiectului, vizitele lui Ceaușescu în teritoriu, discursurile sale etc.) și cu stări de fapt din acea perioadă.

Ne-am propus nu o descriere detaliată a concepției arhitecturale și constructive (au făcut-o deja Alifanti și ceilalți arhitecți în studiile lor, pe care le vom spicui în trecere puțin mai târziu), ci o analiză a modului în care a decurs întregul demers. Să descoperim trăiri, emoții, manifestări mai puțin cunoscute sau trecute cu vederea, ale arhitecților, ale constructorilor sau ale conducătorilor politici ai vremii și să reconstituim, pe cât este posibil, realitatea în care s-au realizat niște fapte pe care astăzi le considerăm istorice, deși, ca în orice demers de recuperare a istoriei recente, „raportul dintre fapt istoric și timp trăit se distorsionează dramatic în «favoarea» investigației din exteriorul timpului trăit. Comunismul devine și el o poveste, ca toate celelalte. Pentru înțelegerea unor obiecte edificate în interiorul unor asemenea istorii, acest lucru se va dovedi în scurt timp amnezic.”²

Am cerut și păreri de la specialiști care au fost implicați de-a lungul timpului în proiectarea sau construirea clădirilor reprezentative din Baia Mare, cu privire la modul în care a fost realizat sediul administrației județului. Doamna arhitect Oksana Florescu, multă vreme arhitect-șef al județului Maramureș ne-a oferit informații legate de conducerea județului de la acea dată, de prim-secretarul Iosif Uglar³—cel care a reușit aprobarea fondurilor pentru realizarea Palatului Administrativ, dar și a Casei de Cultură, bazinului olimpic, sălii sporturilor și cinematografului Dacia — precum și despre persoanele implicate direct în proiectarea și construirea sediului administrativ. Domnul Ștefan Gonczi care lucra în anii '60 în cadrul Secției Tehnice de Investiții a județului, iar după 1989 și până la pensionarea sa, în 2009 din funcția de subprefect al județului Maramureș, a fost unul dintre funcționarii de conducere cei mai longevivi, participând atât la construirea sediului administrativ cât și la reorganizarea administrației din momentul înființării Instituției Prefectului în 1 iulie 1992⁴, a avut amabilitatea de a ne acorda un interviu în care a lămurit unele din aspectele economice și manageriale ale demersului construirii sediului administrativ.

⁵ Sursa: <https://lege5.ro/Gratuit/gez-diobxgu/legea-nr-5-1950-pentru-raionarea-administrativ-economica-a-teritoriului-republicii-populare-romane>, accesat în 6 ianuarie 2020.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Radu Săgeată, *Organizarea administrativ-teritorială a României. Evoluție. Propuneri de optimizare*, Academia Română, Institutul de Geografie, București, 2013, p. 15, accesat în 19.06.2020 pe https://www.researchgate.net/publication/278024117_Organizarea_administrativ-teritoriala_a_Romaniei

⁸ *Ibidem*, pp. 16–17

⁹ Proiect nr. 5738/1966, Sediul pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare, faza S.T.E. aflat în arhiva Arhitecturii Șef al județului Maramureș, pp. 4–5.

¹⁰ Mircea Alifanti, „Baia Mare, Sediul politico-administrativ al județului Maramureș”, *Arhitectura*, nr. 6, 1972, p. 19.

¹¹ Ana Maria Zahariade, „Două cărți, visul comunist și Dacia 1300 (fragmente de peisaj arhitectural sub comunism)”, în vol. *Arhitectura în proiectul comunist. România 1944–1989*, București, Editura Simetria, 2011, p. 66.

Angajații de astăzi ai Consiliului Județean Maramureș care ne-au pus la dispoziție documentele aflate încă în arhivă în legătură cu edificarea sediului administrativ, ne-au spus că salvarea acestora se datorează în mare parte arh. Oksana Florescu, care a recuperat tot ce s-a putut în urma distrugerilor realizate în timpul Revoluției din 1989, când în elanul protestelor anti-comuniste s-au aruncat pe fereastră cantități importante de acte și documente oficiale.

Construirea unui nou sediu administrativ în Baia Mare a apărut ca o urmare firească a reformelor administrative începute încă din 7 septembrie 1950, când prin Legea 5 „privind raionarea administrativ-economică a teritoriului Republicii Populare Române”⁵ Baia Mare ajunge centru de regiune. Până atunci, orașul de pe râul Săsar nu mai fusese capitală administrativă, ținând în perioada interbelică de județul Satu Mare cu reședința în Satu Mare (1926–1938) și de ținutul Crișuri (1938–1940). Încă din articolul 1 al Legii 5/1950 se precizează că scopul acestei reorganizări, care a dus și la crearea regiunii Baia Mare, cu capitala la Baia Mare, ar fi înlesnirea „apropierii aparatului de Stat de poporul muncitor, pentru a contribui cât mai temeinic la asigurarea rolului politic conducător al clasei muncitoare și la întărirea alianței clasei muncitoare cu țărănimea muncitoare.”⁶

Prin Legea 3/1960 Regiunea Baia Mare devine Regiunea Maramureș cu reședința la Baia Mare, însă teritoriul rămânând același ca în 1950, având în componența sa și teritoriul de astăzi al județului Satu Mare.⁷ Ulterior, în 1968 are loc o nouă reformă administrativă, prin care regiunile devin județe, constituite pe fundamentul județelor interbelice, inspirate la rândul lor după modelul departamentelor franceze.⁸

În aceste condiții, în 1966 se ia decizia construirii unui „Sediul pentru Sfatul Popular al Regiunii Maramureș”, așa cum se numește inițial proiectul nr. 2738–1966 aflat în arhiva Consiliului Județean Maramureș, Direcția Arhitect-Șef. În Memoriul General al proiectului datat 29 martie 1966, se precizează:

„Necesitatea și oportunitatea investiției se justifică prin aceea (sic!) că Sfatul popular al regiunii Maramureș de 15 ani își desfășoară activitatea în ansamblul fostei cazărmi grănicerești situată la marginea orașului Baia Mare. Pavilioanele acestea în parte au servit pentru cazare de trupe, birouri și locuințe ofițerești, ca atare necorespunzătoare pentru desfășurarea normală a activității aparatului Sfatului Popular regional. Această situație datează din anul 1950 ca urmare a reformei administrative pe baza căreia reședința regiunii a fost fixată în orașul Baia Mare. Acest oraș—spre deosebire de celelalte orașe reședință de regiune—nu a fost în trecut reședință de județ și ca atare nu dispunea de dotări administrative corespunzătoare pentru adăpostirea aparatului administrativ al unei regiuni (clădirile de prefecură, etc.)”⁹

Proiectul aflat în arhiva CJ Maramureș este semnat ca șef de proiect de arh. Marx Iuliu, în ceea ce privește colectivul de elaborare al proiectului la partea de arhitectură se menționează: „colectiv de autori” fără a se da vreun nume. Rezistența este asumată de ing. Tarog Dorin, verificată de ing. Pop Emil, drumuri: proiectant ing. Gorbe Victor, verificat ing. Rusu Valer, instalații (sanitare, încălzire, ventilație) proiectat ing. Sandu Ion, verificat, ing. Mihale Dumitru, electrice: proiectat ing. Deneș Ladislau, verificat ing. Tolnay Vasile, C.I.T.E., ing. Rusu Octavia. Există însă și alte persoane care apar în alte documente pe lista de colaboratori, precum arh. Șerban Ignace (Proiectul STE completare, în cartușul planșelor apare ca șef de proiect), ing. Badea Aurel, ing. Eliescu I. (Cartea Construcției) și arh. Marx Iuliu (apare ca desenator pe planșe și șef proiect în partea scrisă a proiectului STE completare), iar în articolul prof. Alifanti din revista *Arhitectura*¹⁰ apare următorul „colectiv de proiectare: Arhitectură: prof. dr. arh. Mircea Alifanti, conf. dr. arh. Tiberiu Benedek, arh. Alexandra Florian, arh. Adrian Panaitescu; Rezistență: prof. ing. Alexandru Cișmigiu, ing. Dragoș Badea, ing. Alexandru Eliescu; Instalații electrice: ing. Denes Ladislau; Încălzire Francisc Lung; Instalații tehnico-sanitare: Ion Burlan”.

Perioada respectivă era caracterizată în general de proiecte-tip sau adaptări ale acestora pentru clădiri publice de importanță mai mică, precum școli, grădinițe, policlinici, sedii locale de miliție, cămine culturale, ajungându-se la „banalizarea aceluiași proiecte-tip”, în timp ce proiectele mai importante se bucură de un tratament special, deși adaptarea de proiecte-tip este susținut recomandată și în cazul lor¹¹, susține Ana Maria Zahariade.

¹² Interviu cu Ștefan Gonczi, realizat de Aura Pinteș în 13 decembrie 2019, aflat în arhiva personală.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Ana Maria Zahariade, *Idem*, p. 66, nota 117.

¹⁵ "Proiect nr. 2738/1966, „Sediu pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare”, faza S.T.E., aflat în arhiva Arhitectului Șef al județului Maramureș, p. 7.

¹⁶ *Ibidem*, p. 9.

¹⁷ "Proiect nr. 2738/1966 Sediu pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare”, faza S.T.E., Complectare, aflat în arhiva Arhitectului Șef al județului Maramureș, p. 4.

¹⁸ Proiect "Sediu pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare”, faza S.T.E., aflat în arhiva Arhitectului Șef al județului Maramureș, p. 10.

Realizarea acestei investiții a fost posibilă datorită relațiilor bune ale prim-secretarului de județ de la acea vreme, Iosif Uglar cu Nicolae Ceaușescu. Domnul Ștefan Gonczi precizează¹² că Uglar ar fi fost coleg de școală cu Nicolae Ceaușescu: „dacă Ceaușescu a avut școală, tot atâta a avut și Uglar”. Probabil cei doi s-au cunoscut în 1948 la cursurile de partid și au menținut o relație apropiată, dl. Gonczi subliniind chiar că „se cunoșteau intim, nu doar că eu sunt prim-secretar și tu ești secretar general; astfel că Uglar ținea spatele ca să nu fie circuri prea mari la Baia Mare.”¹³

Și sculptorul maramureșan Vida Gheza, un apropiat al lui Uglar, se pare că a jucat rolul consultantului „științific” sau „de specialitate” datorită căruia a fost acceptat proiectul propus de arh. Alifanti.¹⁴

Zona în care a fost amplasat acest sediu a fost aleasă de către Direcțiunea de Sistematizare, Arhitectură și Proiectarea Construcțiilor Maramureș (numit în continuare D.S.A.P.C.) care era proiectantul general, și „acceptat de organele locale”¹⁵ și se afla situată în imediata vecinătate a Centrului Istoric al Băii Mari, „pe strada 17 Octombrie, (astăzi Gh. Șincai), la nord de râul Săsar, la est de clădirea P.T.T.R. și a Băncii Naționale, inclusiv clădirea în construcție a Băncii de Investiții, iar la vest de un bloc de locuințe cu P+4 etaje și de Cinemascope (astăzi Cinema Dacia) cu 800 de locuri în curs de execuție.”¹⁶ Terenul ales are o pantă ușoară dinspre sud-est spre nord-vest și pe el se aflau 22 de case „în stare mediocră sau rea care adăposteau 47 de familii cu 145 membri.” Inițial se propune exproprierea și demolarea a 15 case, dintre care 4 erau proprietăți de stat și 11 particulare, ulterior, în urma restudierii proiectului se propune exproprierea și demolarea a 6 case, una fiind proprietate de stat și 5 particulare, rezultând 8 familii dislocate cu un total de 28 de persoane. Pentru expropriere s-au alocat câte 40.000 lei pentru fiecare dintre cele 4 case, iar pentru una dintre ele, doar 25.000 lei, iar pentru 10.000 mp. de teren o sumă totală de 28.000 lei.¹⁷

Atât documentele de arhivă, cât și dl. Gonczi specifică faptul că punctul de plecare a fost luarea în considerare a organizării instituțiilor care urmau să funcționeze în clădire. S-a avut în vedere în primul rând numărul de salariați care urmau să activeze în acest sediu—518 (ulterior numărul a fost crescut) și s-a ținut seama de următoarele elemente principale: I – conducerea Sfatului popular, II – secțiuni și servicii, funcțiuni publice, politice, sociale și obștești, III – depozite, arhive, ateliere, garaje, IV – săli de ședințe și expoziții (sală de ședință și festivități pentru 400 de persoane, sală de sesiuni pentru cca. 200 locuri, sală de ședințe pentru Comitetul executiv cu cca. 50 de locuri, sală de ședințe pentru diferite comisii cu cca 50 de locuri, sală de expoziție), conform Temei de proiectare realizată în 1966, aflată în arhivă.¹⁸

Proiectul inițial prezintă trei soluții de realizare a sediului: soluția A, cuprinzând un singur volum în jurul unei curți interioare, retras de la stradă cu cca. 50 m, cu o arie desfășurată de 12.000 mp și o valoare generală de 19.850.000 lei (fig. 1), soluția B, cuprinzând un volum principal cu curtea interioară și volumul sălii de ședințe separat, retras de la stradă 45 m, cu o arie desfășurată de 12.100 mp și o valoare generală de 19.700.000 lei (fig. 2) și soluția C, cu un volum de bară frântă cu două volume mai mici articulate, volumul principal fiind așezat la 64 m de stradă, iar volumul cu conducerea (reprezentativ) avansând până la 16 m spre stradă, cu o arie desfășurată de 11.900 mp și o valoare generală de 19.500.000 lei (fig. 3), în toate variantele adăugându-se și un parcaj de 1500 mp. În ceea ce privește „aspectul plastic”, proiectanții explicau în proiect:

„Problemele deosebit de dificile ale expresiei arhitecturale au fost propuse a fi rezolvate în legătură cu specificul de temă (recunoașterea conținutului tematic de expresie) de relief și caracteristici arhitecturale ale regiunii. Pentru a se evidenția specificul de temă s-au utilizat elemente de scară monumentală: travei ample, etaje mai înălțate, platformă de supraînălțare a clădirii, curți de onoare, etc. Pentru evidențierea caracteristicilor locale s-au generalizat pentru toate soluțiile ideea de interpretare a streșinei printr-o cornișă proeminentă și de mare lățime îmbrăcată în tablă de cupru. [...] Folosirea unor suprafețe înclinate la învelitoare care să amintească și să accentueze unele imagini existente în arhitectura regiunii. Folosirea materialelor locale ca: piatra verzuie din cariera Sf. Ioan și piatra neagră din cariera Limpede, lemnul alături de materiale moderne ca betonul aparent turnat sau prefabricat reprezintă o sinteză necesară mijloacelor

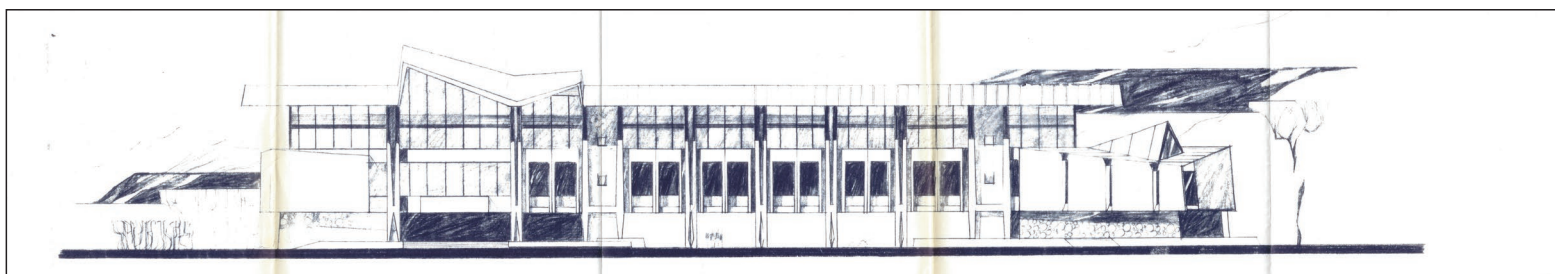

Fig. 1 Extras din Proiect nr. 2738/1966, Sediul pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare, faza S.T.E., planșa 7, varianta A

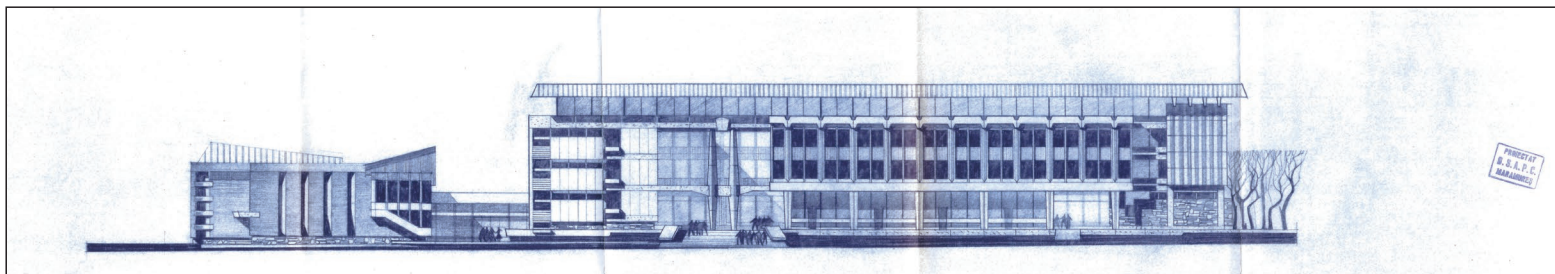

Fig. 2 Idem, planșa 14, Varianta B

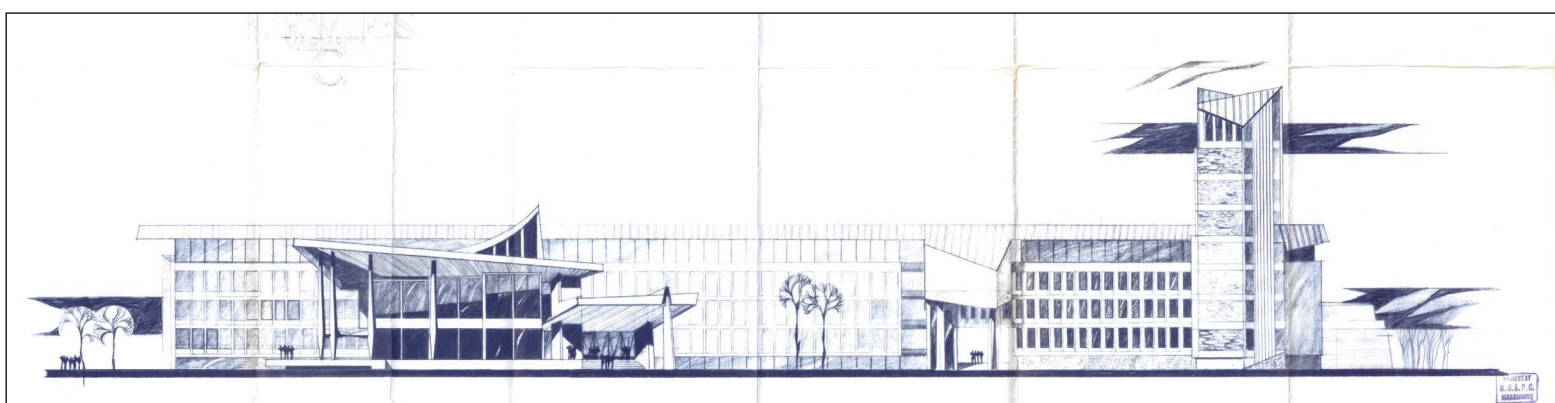

Fig. 3 Idem, planșa 21, Varianta C

¹⁹ *Ibidem*, pp. 12–13.

²⁰ Mircea Alifanti, *art.cit.*, p. 19.

de exprimare caracteristice unei arhitecturi contemporane cu rădăcini în tradiții locale. [...] În concluzie, se arată că în toate soluțiile s-a căutat realizarea unei arhitecturi contemporane cu o notă originală fără a se recurge la copierea unor elemente minore de arhitectură locală sau la reproducerea unor exemple consacrate de arhitectură actuală utilizată în alte părți.”¹⁹

În finalul memoriului general, colectivul de proiectare consideră că soluția C reprezintă unele avantaje funcționale și plastice, propunându-se ca această soluție să fie avizată. Deși nu apare explicit în text, clădirea era împărțită în 4 corpuri: corp A – Birourile conducerii și holul principal, corpurile B,C,D—birouri pentru funcționari, corp E—turn, pe care Alifanti și l-a închipuit ca având funcția de „mic muzeu regional de istorie a orașului”.²⁰

Stilul lui Alifanti, explicat de el însuși în articolul din revista de specialitate *Arhitectura* 6/1972, s-a manifestat în cel mai profund mod în proiectarea sediului administrativ de la Baia Mare și s-a aflat permanent între două aspecte esențiale: tradițional și insolit:

„În proiectarea cerută mai aveam premisa (dificultate și avantaj în același timp) unei «vecinătăți spirituale» mult mai puternice și de altă natură—arhitectura populară a Maramureșului. (p. 19) [...] O construcție populară maramureșeană este pentru mine, în primul rând stimuloare, de neuitat, sâcâitoare chiar și cred că localnicii au cam aceleași sentimente față de monumentele lor populare. Înțelegând aceasta, am încercat să dau clădirii sediului—în cât de mică măsură—puterea de convingere, decizia, îndrăzneala ce caracterizează arhitectura veche a regiunii. Poate de aceea cei din Baia Mare consideră că le este familiară noua construcție. (p. 24.) [...] Clădirea trebuie să folosească, în ansamblul formelor ei majore, elemente stimuloare ale interesului privitorului; elemente care, la o privire superficială (chiar dacă par neexplicite în primul moment), să se facă totuși simțite prin insolitul lor, dar care, privite atent, să-și dezvăluiească rațiunea și schema care le organizează.[...] Față de așa-numitul «nou»—care de cele mai multe ori este doar o reluare și care este considerat câteodată egal cu sărăcia de idei – folosirea «insolutilui logic» în forme, în dispoziția și în

21 *Ibidem*, pp. 19, 24–25.

22 În original: “It was 1966. Young architect, involved in the design of an interesting building in Baia Mare, Maramureș, curious to know something about the vernacular architecture of that region; that’s me. I had heard about the wooden churches from Professor Mircea Alifanti. I was painting a lot and that exerted a considerable influence on my perception of these monuments.”, traducerea autorilor după Adrian Panaitescu, “Steeple-Chasing memories”, *Maramureș VERNADOC 2012*, Baia Mare, Helsinki, Publisher the Chamber of Romanian Architects, North West Branch – ICOMOS Finland/CIAV, 2013, p. 43, accesat în 22 decembrie 2019 pe <http://arcolar.ro/pdf/Vernadoc2012.pdf>.

23 Dana Vais, „«Social Efficiency» and «Humanistic Specificity»” în Akos Moravansky, Judith Hopfengartner (eds.), *Re-Humanizing Architecture, New Forms of Community, 1950–1970*, vol. I, Birkhauser Verlag, Basel, 2017, p. 182, accesat în 17 decembrie pe https://www.researchgate.net/publication/311787664_Social_Efficiency_and_Humanistic_Specificity_A_Double_Discourse_in_Romanian_Architecture_in_the_1960s_New_Forms_of_Community_1950-1970.

24 Discurs în 1965, citat de Mihai Florescu, „Funcția socială a arhitecturii și urbanismului”, în *Arhitectura* 6 (1969), p. 2–12.

25 “Cuvântarea Tovarășului Nicolae Ceaușescu, a III-a conferință a UA din RSR”, 4-5 martie 1971, *Arhitectura*, 2 (1969), 2–12.

26 În original: „Architecture was under pressure to develop a current, national discourse, based on the in-nuce modern traits of folk architecture.”, traducerea autorilor după Ioana Cristina Popovici, “Arhitectura 1950–1989 Interstitial Spaces of Communist Romanian Architecture”, Thesis submitted to the University of Plymouth in partial fulfilment for the degree of Doctor of Philosophy, School of Art, Design and Architecture, Faculty of Arts and Humanities, September 2018, p. 291, accesată în 16 decembrie 2019 pe <https://www.semanticscholar.org/paper/Arhitectura-1950-1989-Interstitial-Spaces-of-Popovici/2ea575948a42a815b0773aa9925b18a85566353c>.

27 În original: „Mircea Alifanti, professor at IAIM in Bucharest, designed the Political-Administrative Center in Baia Mare truly inspired by the local architectural tradition, but still like a passing visitor from afar.”, traducerea autorilor după Dana Vais, “Architects Displaced: Making Architecture at the Periphery in Communist Romania”, Andres Kurg, Karin Vincente (eds.), Proceedings of the Fift International Conference of the European Architectural History Network, Estonian Academy of Arts, 2018, p. 133, accesat în 14 decembrie 2019, pe https://www.eahn2018conference.ee/wp-content/uploads/2018/11/EAHN_Proceedings_FINAL.pdf.

28 Ana Maria Hariton, “Palatul Administrativ Baia Mare, Fișă minimală documentare 2003”, accesat în 9 ianuarie 2020, pe <https://www.docomomo.ro/Files/uploads/31-Pal%20adm%20Baia%20Mare.pdf>.

29 Mariana Croitoru, “Alifanti, Mircea, Fișă Arhitect—Comentariu critic”, 2017, accesată în 9 ianuarie 2020 pe <http://www.e-architecture.ro/architecture/fisa.php?id=794&lang=RO>

asocierea acestora, este legitimă și onestă; acest insolit, susținut de noutatea constructivă și de materialele adecvate, poate procura imagini bogate și convingătoare. [...] Înțeleg prin «insolite logic» acel insolit care nu este atât de sfidător încât să nesocotească logica formei. Deci «insolitul» poate apărea, în arhitectură, ca replică onestă a unui fals «nou». Chiar în vorbirea curentă, «insolitul» include un anume fel de nou. de cele mai multe ori insolitul este un «produs» al contextului, al asocierii speciale. (p. 25.)”²¹

Influențat fiind de arhitectura tradițională maramureșeană până la obsesie, a transmis și asistentului și colaboratorului său mai tânăr, Adrian Panaitescu, acest interes. Într-un articol din 2012 acesta scria:

„Era în 1966. Tânăr arhitect, implicat în proiectarea unei interesante clădiri în Baia Mare, Maramureș, curios de a învăța despre arhitectura vernaculară din această regiune; acesta sunt eu. Auzisem de bisericile de lemn de la profesorul Mircea Alifanti. Am desenat multe [biserici] și acest lucru a influențat considerabil percepția mea asupra acestor monumente.”²²

Dana Vais susține în studiul său „«Social Efficiency»” and „«Humanistic Specificity»”²³ că Ceaușescu însuși insistă în acea perioadă în discursurile sale asupra unei „mai mari atenții acordate de arhitecți specificului local”²⁴ și reprezentarea „specificului național”²⁵.

Ioana Popovici consideră că „arhitectura era sub presiunea dezvoltării unui curent actual, național, bazat pe trăsăturile primordiale ale arhitecturii populare.”²⁶

Alături de Nicolae Porumbescu (proiectant al Sediului Politico-Administrativ din Botoșani, Casele de Cultură din Suceava și Baia Mare), Constantin Săvescu (Teatrul Național Târgu Mureș), Horia Maicu și Romeo Belea (Teatrul Național București), Mircea Alifanti devine unul dintre reprezentanții unui puternic curent ce avea drept sursă de inspirație arhitectura tradițională, însă cu interpretări personale, subtile.

Dana Vais, într-o lucrare prezentată recent într-o conferință internațională, întărește inspirația certă din tradiția arhitecturală locală a lui Alifanti, însă „doar ca un vizitator de departe aflat în trecere.”²⁷

Totuși, aproape în unanimitate comentariile în legătură cu proiectul lui Alifanti sunt pozitive:

„Edificiul se remarcă prin coerența partiului arhitectural, poziția spațială, proporțiile și plastica fațadelor, accentuate de calitatea detaliilor și punerea în operă a materialelor. Expresivitatea compoziției arhitecturale, elaborarea unui nou tip de regionalism în care caracterul local rezultă nu din preluarea formelor decorative ci din interpretarea subtilă a caracteristicilor arhitecturii locale, susținută de bogăția vibrantă a materialelor de finisaj, fac din Palatul Administrativ din Baia Mare una din operele de arhitectură reprezentative pentru evoluția arhitecturală a perioadei 1960–1980.”²⁸

Sediul administrativ din Baia Mare este considerat un exemplu edificator pentru încercarea arhitectului Alifanti de a înlătura stalinismul anilor '50 pentru a-l înlocui cu modernismul:

„Arhitectul reușește să dezvolte selectiv o sinteză a experiențelor anterioare, manifestată într-o arhitectură originală, organică și funcțională în același timp. Este vorba de așa-numitul „modernism liric”. Exemplul cel mai edificator în acest sens este Primăria Baia Mare (n.b. sediul primăriei este situat peste drum de Palatul Administrativ aflat în discuție), lucrare pentru care a desenat „caiete întregi de detalii” Dintr-o altă perspectivă, Mircea Alifanti poate fi privit ca omul care încheie etapa modernismului în România, odată cu realizarea Primăriei (sic!) din Baia Mare.”²⁹

Revenind la documentele de arhivă studiate, aflăm că în 20 iulie 1966 se primește din partea Comitetului de Stat al Planificării—Cabinet Vicepreședinte—acceptul în principiu al realizării variantei „C”, cu obiecțiuni și recomandări. Se aprecia că „indicii spațiali avuți în vedere pentru suprafețele desfășurate sunt exagerat de mari, mai ales în ceea ce privește anexele, rezultând o depășire de cca 25% față de indicii spațiali uzuali” și se recomanda gruparea a câte două cabinete de vicepreședinți la un secretariat comun – așa cum se practică, de regulă și în instituțiile centrale, și să se reanalizeze suprafața de 770 mp rezervată pentru arhivă și suprafețele prevăzute pentru sălile de ședințe, oportunitatea și suprafața sălii de expoziție sau eventual posibilitatea de a rezolva funcțiunea acestei săli, cu utilizare sporadică, în alte spații, etc.” De asemenea, se recomanda renunțarea la sala mare de ședințe de 400 de locuri, considerându-se că „depășește necesită-

30 Interviu cu Ștefan Gonczi, realizat de Aura Pinte

31 Ana Maria Zahariade, Radu Ponta, "Professor Alifanti's Notebooks", în *Studii de Istoria și Teoria Arhitecturii*, vol. 2, 2014, p. 165, nota 15.

32 "Memoriu asupra executării lucrărilor", extras din *Cartea construcției la obiectul Sediul politico-administrativ din Baia Mare*, aflat în arhiva Arhitectului Șef al județului Maramureș, p. 34.

33 Din actele semnate de această arhitectă putem chiar să-i urmărim parcursul vieții personale. Inițial se semnează Laura Mic, apoi se căsătorește în primăvara sau vara anului 1969, devenind Laura Toia, și în perioada 1 februarie 1970-1 iunie 1970 este înlocuită în funcție de Ioan Sabău, perioadă în care s-a aflat probabil în concediu de maternitate. Din păcate doamna Toia este plecată din țară de o perioadă îndelungată, astfel încât nu am putut afla detalii despre ce a însemnat îndeplinirea acestei responsabilități uriașe în carieră, în timp trecea prin astfel de transformări în viața privată.

țile actuale și a cărei realizare va putea fi luată în considerare în etapa de largă perspectivă și să se reanalizeze indicii de cost și de materialele avute în vedere pentru restul sediului, pentru a se evita cheltuielile exagerate, nejustificate." Astfel, se limita și valoarea totală a P.A. care trebuia să se încadreze în cel mult 15.000.000 lei, față de 19.000.000 lei cât era estimat în S.T.E.

Astfel, peste 6 luni, în 30 decembrie 1966, Consiliul de Miniștri al Republicii Socialiste România condus de președintele Ioan Gheorghe Maurer emite Hotărârea privind aprobarea indicatorilor tehnico-economici și investiției „Sfatul Popular al regiunii Maramureș” din orașul Baia Mare, cu o suprafață construită desfășurată totală de 10.150 mp, o valoare totală a investiției de 15.000.000 lei.

Sumele aprobate la nivel central erau ulterior instrumentate de către băncile de investiții regionale, ulterior județene, ne spune dl. Gonczi. „Fiecare regiune, recte județ, avea o bancă de investiții, una singură. Era Banca Națională și băncile de investiții prin care se derulau aceste tranzacții, finanțări de lucrări.”³⁰

Echipa de proiectanți (pentru care semnează în cartușul planșelor la întocmit: arh. Alifanti M., desenat: arh. Benedec T. - în partea scrisă apare ca Benedek T. -, verificat: arh. Panaitescu A.) refac proiectul conform recomandărilor primite. Alifanti era profesor universitar doctor, Benedek era conferențiar doctor, însă Panaitescu era cel mai tânăr, asistent universitar la acel moment, și a fost probabil cel mai mult implicat în legătură cu proiectul pentru Baia Mare. Dl. Gonczi subliniază acest lucru: „Știam că cel care practic a pus mâna pe pix și a pus mâna pe planșetă era Panaitescu.” Această credință era, se pare, larg răspândită, și îl deranja pe prof. Alifanti, având în vedere că în jurnalele sale își destăinuiește obsesiv supărarea. Ana Maria Zahariade și Radu Ponta, care au examinat cele 40 de caiete în care Alifanti a făcut aceste mărturisiri, precum și zeci de schițe ale clădirii băimărene care trădează o implicare emoțională mai mare decât la oricare alt proiect, consideră că insinuările i-au făcut o mare nedreptate profesorului și că toți colaboratorii vechi susțin că proiectul de la Baia Mare îi aparține exclusiv profesorului.³¹

Anul următor, la data de 31 Mai 1967 Comitetul Executiv al Sfatului Popular al Regiunii Maramureș emite Autorizația pentru executare lucrări, valoarea totală a lucrărilor fiind de 13.695.000 lei (exclusiv studii și cota de proiectare, exproprieri, dotări și mobilier, supraveghere șantier și organizare de șantier).

Execuția lucrării începe la data de 1 septembrie 1967³², iar ca diriginte de șantier a fost desemnată o tânără ingineră.³³

Există în arhiva Consiliului Județean și o parte din corespondența ținută de dirigințele de șantier cu echipa de proiectanți, scrisori de mână în care se solicită și se primesc detalii cu privire la execuție. Deși ne aflăm în mijlocul epocii comuniste, ni s-a părut interesant să observăm maniera în care i se adresează Laura Mic proiectantului în 10 iunie 1968, fără a folosi deja încetățenitul „Tovarășe”:

„D-lui prof. Alifanti.

Sunt câteva probleme neclare la șantier și vă rugăm să ne dați unele lămuriri. [...] Vă rog foarte mult d-l profesor să ne trimiteți răspunsul cât de repede posibil, în special la punctele 1, 3, 4 și 5, de care avem mare nevoie.

Cu mulțumiri

L.Mic

diriginte de șantier.”

Nu există din păcate în dosar și răspunsul la această solicitare. Există însă două scrisori (23.07.1969, respectiv 20.11.1969), tot manuscrise, trimise de ing. Eliescu, scurt în adresare și impersonal: „Dirigintelui de șantier”, în care putem vedea contrastul dintre politețea tinereții și condescendența experienței. (fig. 5.)

În 2 aprilie 1969, cu ocazia vizitei la Baia Mare a arhitecților Alifanti și Panaitescu se întocmește o Minută a ședinței la care au participat, alături de aceștia, doi vicepreședinți și trei directori din cadrul Consiliului popular județean, precum și dirigințele de șantier Laura Mic. Lucrările erau deja înaintate, se discută deja despre finisaje: mocheta să fie înlocuită în toate încăperile cu parchet de stejar, lambriurile din lemn de ulm să fie executate numai în sălile de ședințe, să se renunțe la ușile furniruite din

Proiect nr. 8738/1966
Palat administrativ
la Baia-Mare

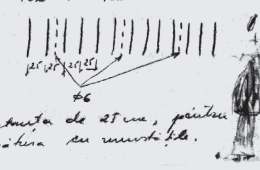
13.8.67.

D-lui prof. Alifanti

Sunt rezolvate probleme neclare la
șantier și vă rugăm să ne dați unele
lămuriri.

1. Bate vorba de înlocuirea burlui Ø 38
Ø 6, 8 și 10 cu TCR 44. B-l Bodea era de
acord, însă înlocuirea să fie făcută cu același
diametru. În acest caz, T.R.C.-ul nu vrea
să aibă pierdere și pretinde beneficiarului
să plătească diferența, dar nemurind bani,
în plus, beneficiarul nu acceptă. Alina,
în construcție propune înlocuirea armarelor
perforate (alegând și sisteme echivalente):

- la denivel: vertical Ø 10/25 → Ø 8/25 + 1 Ø 6 la fiecare metru
Ø 25
Ø 25

La păștea se schimbă de 25 cm, păștea
să se poată face legașura cu ușurință.

Fig. 4
Fig. 5
Fig. 6

Coropondență diriginte de șantier, Laura Mic - prof. Mircea Alifanti, (21.04.1969), p. 1
Idem, p. 3
Coropondență ing. Eliescu - diriginte de șantier (20.11.1969)

4. Grupul sau catura dintr-o S.R. - S.14
partea modificată a corpului C
înscrisă în dimensiunile are.

5. În planșea 866, este un detaliu
în care reiese că înălțimea de la nivelul
solului este iluminată cu tuburi, iar în
proiectul de instalații electrice nu este
prevăzută iluminarea terosei. Vă rugăm
dacă este necesar sau nu. În caz
că "da", atunci înving. Eliescu nu face
modificările necesare.

Vă rog foarte mult d-l
profesor să ne trimiteți răspunsul
cât de repede posibil, în special la
punctele 1, 3, 4 și 5, de care avem
mare nevoie.

Cu multumiri

Eliescu
diriginte de șantier.

Baia-Mare
10. 11. 1969.

la H. 1969
Ing. Eliescu G. G. G. G.

Dna. Nana
Cap. A

Catu' H. P. P. P.

La soluționarea lucrului de a se amușaja
în subsolul ca să se găsească în amănunțime
de acord să se spargă grinzile A5 întru din sticlă
pentru a permite accesul în subsol.

De asemenea, pentru a murea ușa, se va face
un briciuș cu uși va murea pe două
metri de înălțime de 25 cm. Briciușul va
avea dimensiunile de 30x30 cm, amândouă cu 24x24 cm
și înălțimea de 25 cm.

Propoziții
ing. Eliescu

Stimate Tovarășe Vicepreședinte,

În urma vizitei arhitecților M. Alifanti și D. Panaitescu
la Baia Mare, vă comunicăm punctul de vedere cu privire la prob-
lemele discutate cu acel prilej:

- În ceea ce privește desenul de pardoseală la hall-ul
corpului A, am trimis desenul respectiv în ziua de 13.04.1969.
- Sîntem de acord să se finizeze banchetele din casa
scării corp B cu ștraifuri de marmură, potrivit înțelegerii
între arh. M. Alifanti și tov. Iamitzki.
- Cantitatea de marmură din deviz (cca. 900 mp.) se va
reducе în urma înlocuirii cu mozaic turnat, conform scrisorii
din 8.03.1969 (punctul 4). Economii rezultate din reducerea
cantităților de marmură vor fi utilizate pentru acoperirea altor
cheltuieli.
- Au fost trimise planșele de rezistență cerute.
- În privința acordării învelitorii cu planul vertical
vezi schița nr. 1.
- La loggia etajului 3, la corpurile B.C.D., șipciile
de brad ale tavanului se vor finisa cu lac incolor.
- Panoul decorativ din casa scării corp B golurile
verticale se vor lăsa libere, urmînd a se comanda sticlă
colorată turnată special unui artist plastic.
- Intradosul scării la corpul B, se va finisa cu tencu-
ială albă, rugoasă. La scara din corpul C, intradosul se va
finisa cu tencuială albă drășuită fin.
- Detaliul de finisare al ușilor pe toc pe zidul de
15 cm. (12,5) a fost trimis.
- În privința tavanului de șipci peste casa scării
corp C, se renunță la el iar tuburile fluorescente se vor fixa
în formale de ipsos care apar în planșa trimesă în ziua de
13.04.1969.
- În ceea ce privește tavanul de lemn peste casa scării
corp B, recomandăm să se execute din șipci cu fald din lemn
brad.
- Panoul decorativ în casa scării corp C se va executa
din rabiț.
- În privința zugrăvelilor în interiorul biroului, vă
rugăm să executați probe din următoarele culori:

- Culori deschise (pastelate) pe bază de alb cu
puțin adăus de albastru, galben, verde.
- Pentru coridoare, se vor face probe pe porțiu-
ni mici, din culoarea oranj, vernil, ocră și
cărămiziu

TOVARASULUI
VICEPRESEDINTE Inginer C. GRAUR - BAIJA MARE

Fig. 7
Fig. 8

Coropondență prof. Alifanti - Vicepreședinte Consiliul Popular al Județului Maramureș, 16.04.1969, p. 1
Idem, p. 2

Culorile le vom alege la următoarea vizită.

- Referitor la lumina suplimentară în sala C.T.S. corpul C,
vom comunica detaliile necesare în funcție de hotărîrea care se
va lua referitor la finisajul sălii, pentru a se cunoaște ambi-
anța și necesitățile de iluminare.
- Desenul de pardoseală la palierul scării corp C, au
fost trimise în ziua de 13.04.1969.
- Grinzile de agățare a rabițului au fost trimise cu aceea
ocazie.
- Ușile batante pe coridor (corp B.C.D) se vor executa
conform indicațiilor date de arh. Panaitescu cu ocazia vizitei
la Satu Mare.
- Detaliile ușii de intrare la corp A (fațada sud) sînt
identice cu cele de la ușile de intrare la corp C.
- Pentru a rezolva rostul între stîlpii la sala de ședin-
țe 200 locuri și corpul B, se vor inclina stîlpii sălii spre
interiorul acesteia, de la cota + 3,80, conform unei schițe pe
care o va trimite tov. ing. Eliescu. Rugăm a nu decofra consolele
balconului pînă nu se va turna acoperișul sălii.
- Rezolvarea plajașului la fațada nord (corp A) se va
executa conform schiței nr. 2.

Intrucît finisarea lămpilor nu este corespunzătoare,
vă trimitem două detalii cu rugămintea de a se executa două
prototipuri, pentru a se alege soluția definitivă. Unul din ele
prevede executarea unor piese din ipsos, celălalt prevede tablă
neagră vopsită sau aluminiu. Fiind vorba de o piesă care se repe-
tă într-un număr foarte mare, de al cărui finisaj depinde în
cea mai mare măsură aspectul birourilor, precizăm că trebuie
executat cu cea mai mare atenție și să nu se monteze înaintea
aprobării noastre.

- În ipoteza că unele puncte nu sînt lămurite, vă rugăm
să ne comunicați.

Prof. arh. M. Alifanti

Vă rugăm să transmiteți câte un exemplar D.S.A.P.C., T.R.C și
tov. ing. Mic Laura.

- 34 Ana Maria Zahariade, Radu Ponta, "Professor Alifanti's Notebooks", în *Studii de Istoria și Teoria Arhitecturii*, vol. 2, 2014, p. 167, accesat în 22 decembrie 2019 pe https://sita.uauim.ro/f/sita/art/08_Zahariade_Ponta.pdf.
- 35 "Memoriu asupra executării lucrărilor", extras din *Cartea construcției la obiectul Sediul politico-administrativ din Baia Mare*, aflat în arhiva Arhitectului Șef al județului Maramureș, p. 34.
- 36 Ionuț Horoba, "Palatul Administrativ", Cap. 2, "Construcția orașului Baia Mare", în Dorin Ștef (coord.), *Baia Mare de altădată*, Baia Mare, Editura Eurotip/Glasul Maramureșului, 2014, accesat în 09.01.2020, pe https://ro.wikisource.org/wiki/Baia_Mare_de_alt%C4%83dat%C4%83/Capitolul_2._Construcția_ora%C8%99ului_Baia_Mare
- 37 "Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în județul Maramureș și Satu Mare", în *Scânteia*, an XXXVIII, nr. 8125, 14 iulie 1969, pp. 1, 3-4.
- 38 Interviu cu Ștefan Gonczi realizat de Aura Pinte.

corpurile B,C,D, prin înlocuirea cu uși din rășinoase vopsite. Arhitecții trimis apoi un punct de vedere în urma vizitei la Baia Mare, datat 16.04.1969 în care se expun alte aspecte decât cele cuprinse în minută. Precizează că au trimis desenul de pardoseală din holul corpului A, sunt de acord cu finisarea banchetelor din casa scării corp B cu ștraifuri de marmură, potrivit înțelegerii dintre arh. M. Alifanti și tov. Iamnitzki, se va reduce cantitatea de marmură din deviz etc. Scrisoarea este adresată „Stimatului Tovarăș Vicepreședinte ing. C. Graur”, cuprinsul adresei se acordă apelativul de tovarăș, „tov. ing. Eliescu” și „tov. ing. Mic Laura” însă numele lui Alifanti și Panaitescu nu sunt niciodată însoțite de acest apelativ: „În urma vizitei arhitecților M. Alifanti și A Panaitescu la Baia Mare [...] iar în încheiere, pentru Prof. arh. M. Alifanti semnează indescifrabil o altă persoană. (fig. 7-8)

Aceste diferențe de adresare care apăruseră și în scrisoarea Laurei Mic, sunt lămurite în articolul „Professor Alifanti's Notebooks”³⁴ în care apar detalii mai puțin cunoscute ale biografiei lui Alifanti, care fusese exclus din Partidul Comunist în 1949-1950 din cauza activităților sale presupus ostile de pe frontul estic (împotriva partizanilor din Odessa în 1941), și deși nu a fost dat afară din învățământul superior, acest fapt, pe care îl numea în jurnalele sale „o glumă odioasă”, a avut totuși o influență de netăgăduit asupra întregii sale existențe. Astfel, nemaifiind membru al unicului partid, nu mai putea fi numit „tovarăș” și cei care cunoșteau situația și sensibilitatea sa asupra subiectului aveau grijă cum i se adresau.

Din Cartea Construcției aflăm că au mai intervenit modificări ale proiectului în ceea ce privește destinația și funcționalitatea construcției față de proiectul aprobat:

„inițial a fost aprobat un sediu pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș. În 1968 februarie, după reorganizarea administrativ-teritorială a țării, obiectivul urma să fie sediul Consiliului Popular județean și al Comitetului județean de partid, ceea ce a determinat mărirea numărului de birouri din corpul A cu șase încăperi, mărirea sălii de ședință din același corp de la 170 de locuri la 232 de locuri, transformarea demisolului de la corpul C parțial, corpul D și E, din depozite și arhive în cantină, bufet, cu toate dependențele aferente.”³⁵

Chiar redus ca dimensiuni față de proiectul inițial, au existat zvonuri că mărirea sau materialele prea luxoase l-ar fi deranjat pe Ceaușescu. În volumul *Baia Mare de altădată*³⁶, Dorin Ștef reproduce mărturisirea unor băimăreni în legătură cu supărarea lui Nicolae Ceaușescu cu privire la mărirea clădirii administrative aflate încă în construcție la data vizitei sale de lucru, în iulie 1969³⁷. Totuși, nu există alte dovezi în legătură cu o astfel de manifestare a șefului statului, în afară de mărturia domnului Gonczi care confirmă existența unei controverse cu privire la mărirea biroului prim-secretarului, însă nu o leagă neapărat de vizita lui Nicolae Ceaușescu ci probabil câteva luni mai târziu, având în vedere că la momentul vizitei sale clădirea era încă în șantier, termenul limită al execuției fiind de 31 decembrie 1969:

„Ceaușescu știa că se realizează, însă cineva l-a informat că biroul primului secretar de aici din Maramureș este mai frumos decât biroul lui. Mai mare și mai frumos. Aici am intrat eu ca personaj în povestea asta și a fost prima oară, pentru că rareori mi-a fost dat să intru în biroul primului secretar, pentru că m-au chemat să fac releveul biroului și să fac o descriere a finisajului biroului. Ce s-a făcut cu acest material, ce nu s-a făcut, nu știu, dar atâta știu că prima oară am intrat acolo și am făcut releveul și am spus că sunt panourile acelea de furnir. Acum e al președintelui Consiliului Județean. Se vede și după dimensiuni, partea de conducere a județului era a partidului, fiindcă și după '89 biroul prefectului județului a fost în biroul mare. Asta este can-can-ul la care am participat, dar ca un pitic, pentru că eu știam să fac relevee.”³⁸

Partea de finisaj a fost completată și de două accente artistice în holul mare al corpului A pentru care Consiliul Popular al Județului Maramureș, prin Comitetul Județean pentru Cultură și Artă organiza un concurs local, la care puteau participa și artiști plastici membri ai tuturor filialelor Uniunii Artiștilor Plastici din țară. În Tema de proiectare se spunea:

„Este de dorit ca lucrarea propusă să reprezinte un ansamblu încheiat de figuri ce se înlănțuie pentru a căpăta vigoarea necesară dimensiunilor ambiante. Arhitectura sălii indică o compoziție cu elemente puternice, viguros legate între ele, evitând elementele mărunte, minore sau

39 „Tema program”, în *Dosar 32/1969 Consiliul Popular al Județului Maramureș, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă—Serviciul Secretariat—Referitor la Lucrări de artă Palatul Administrativ Baia Mare*, aflat în arhiva Direcției Județene pentru Cultură Maramureș, nomenclator nou: Dosar 1969, 11.6/P, pp. 2

40 „Adresa nr. 20322 din 6 septembrie 1969 a Comitetului Executiv”, în *Dosar 33/1970 Consiliul Popular al Județului Maramureș, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă—Serviciul Secretariat—Referitor la Arta plastică, muzee*, pp. 286–287 aflat în arhiva Direcției Județene pentru Cultură Maramureș, nomenclator nou: Dosar 1970, 12.8//P, p. 285

41 „Tema program”, în *Idem*, p. 4

42 Adresa 3729 din 10 martie 1970, în „Dosar 33/1970” aflat în arhiva Direcției Județene pentru Cultură Maramureș în, nomenclator nou: Dosar 1970, 12.8//P, p. 282.

43 Fișa statistică pe obiect de investiție, în Dosarul „Cartea Construcției, cap. C” (fost Dosar 12), aflat în arhiva Arhitecturii Șef al județului Maramureș

44 Camelia Tocaci, „EXPOZITIE—Schitele ce au stat la baza uneia din cele mai reprezentative opere de arhitectura, Palatul Administrativ din Baia Mare, au fost expuse în holul clădirii”, *eMM.ro*, 23 octombrie 2015, consultat în 12 ianuarie 2020 pe <https://www.emaramures.ro/expozitie-schitele-ce-au-stat-la-baza-uneia-din-cele-mai-reprezentative-opere-de-arhitectura-palatul-administrativ-din-baia-mare-au-fost-expuse-in-holul-cladirii/>

înșiruirea de momente statice. În privința tematicii și a realizării se recomandă a fi alese astfel încât să fie bine percepută de la înălțimea ochiului și de la distanța de maximum 5–6 metri. Este absolut necesar a se cere avizul proiectanților de arhitectură (prof. M. Alifanti, T. Benedek și A. Panaitescu) în toate fazele elaborării lucrării.”³⁹

În 5 septembrie 1969 în prezența arhitectului M. Alifanti, a avut loc o discuție la Comitetul județean de partid, discuție în cadrul căreia proiectantul și-a expus punctul de vedere asupra decorării edificiului, ca și cerințele sale în acest sens. În urma discuțiilor avute cu arh. Alifanti, s-au conturat cerințele adresate artiștilor participanți la concurs:

Compoziție sculpturală din bronz, cu o temă inspirată din istoria mai veche sau mai nouă a Maramureșului și având dimensiunile de cca. 6 x 3,5 m. Compoziția va fi amplasată pe un perete finisat cu ștraifuri de marmoră albă, așezate în baghete verticale, alcătuiind o suprafață striată. Grupul compozițional va fi ancorat la distanță de perete, pentru a se detașa prin relief și prin umbrele proiectate pe suprafața de fond. Acest element se află în holul principal al clădirii alcătuiind cel mai reprezentativ element decorativ al acesteia;

Friză decorativă pe ambele fețe ale ușii de intrare în sala de ședință cu 200 de locuri. Ușa va fi îmbrăcată în tablă de aramă, iar friza, având dimensiunile de 2,5 x 0.30 m, trebuie să sublinieze îmbrăcămintea de aramă a ușii, fără a face notă discordantă cu compoziția sculpturală amintită.”⁴⁰

Suma solicitată Consiliului Executiv al Consiliului Popular al Județului Maramureș era de 350.000 lei. Câștigătorului concursului i se acorda „angajarea lucrării, premiul al II-lea consta în 3.000 lei, iar premiul al III-lea era de 2000 lei. Proiectele premiate devin proprietatea Consiliului Popular al Județului Maramureș, socotindu-se că prin plata premiilor, drepturile de autor au fost achitate.”⁴¹

În martie 1970 se cunosc câștigătorii concursului stabiliți de un juriu format din 13 persoane, reprezentanți ai UAP București, Adrian Panaitescu din partea colectivului de proiectanți, reprezentanți ai consiliului popular județean, Vida Gheza (sculptor) și Nicolae Apostol (pictor) din partea UAP Maramureș:

„În urma jurizării lucrărilor prezentate în cadrul concursului pentru decorarea Palatului politico-administrativ, premiile concursului au fost acordate după cum urmează:

Premiul I – Gavril Török și Carol Condrac [sic! corect: Gavril Törös și Carol Kondrak]

Premiul II – Valentina Boștină

Premiul III – Gavril Török și Carol Condrac

În consecință, din fondurile alocate în acest scop, premiile au fost achitate câștigătorilor. Baia Mare, 10 martie 1970”⁴²

Chiar și astăzi lucrările de artă sunt obiectul admirației celor ce vizitează Palatul Administrativ, integrându-se perfect în stilul arhitectural al clădirii. (fig. 9, 10)

Recepția clădirii s-a realizat parțial în 1970, iar recepția finală datează din 13.06.1972, cu procese verbale de predare-primire, realizate între constructor și beneficiar. În Fișa statistică pe obiect de investiție, întocmită în 10.06.1972 de către Laura Toia se atestă că proiectul unicat pentru Sediul Politico-Administrativ cu o arie desfășurată de 12.913 mp. și o valoare la terminare de 12.863.000 lei (manoperă 2.133.000 lei), din care construcții 11.007.000 lei (manoperă 1.514.000 lei), instalații 1.856.000 (manoperă 619.000 lei), ale cărui lucrări au început în 01.09.1967 și s-au încheiat în 10.08.1970, a avut o durată normală de 25 de luni și o durată suplimentară de încă 3 luni pentru condiții speciale și o durată totală brută (intervalul de timp dintre începere și terminare de 36 luni și 3 zecimale. Beneficiarul era Director (al Direcției tehnice—investiții din cadrul Consiliului Popular al Județului Maramureș) ing. Filip Dumitru, Executant, Șef șantier ing. Silaghi Alexandru.⁴³

Acesta este cel mai recent act în legătură cu realizarea Sediului Administrativ. Ulterior au existat reparații, modernizări, schimbări de destinație ale unor încăperi, unele nu tocmai fericite din punct de vedere estetic, așa spunea într-un interviu acordat presei dna Florescu în 2015, când s-a realizat o expoziție cu schițele care au stat la baza construirii clădirii:

„Constat cu oarecare supărare că s-au încercat și s-au făcut unele modificări care nu ajută deloc la aspectul general”⁴⁴

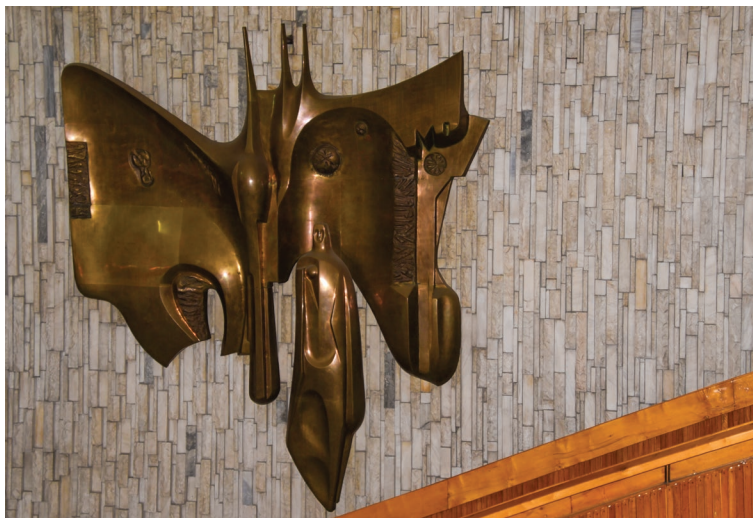

Fig. 9 Compoziție structurală din bronz, realizată de Gavril Gavril Törös și Carol Kondrak, în holul corpului A, Palatul Administrativ din Baia Mare, fotografie realizată în decembrie 2019, de Aura Pintea

Fig. 10 Friză decorativă pe ambele fețe ale ușii de intrare în sala de ședință, corpul A, Palatul Administrativ din Baia Mare, fotografie realizată în decembrie 2019, de Aura Pintea

Cu toate acestea, construcția modernă ce deja a făcut istorie, cu turnul ei ce se alătură turelor bisericilor băimărene din jur: biserica reformată, biserica romano-catolică „Sfânta Treime”, Turnul Ștefan, toate monumente istorice, și de ce nu, turnului fostului combinat din Baia Mare, este situată în imediata apropiere a Centrului Istoric al municipiului Baia Mare (Orașul medieval Rivulus Dominarum), MM-II-a-A-04432, ansamblu de importanță națională înscris în Lista Monumentelor Istorice, precum și a Colegiului Național “Gh. Șincai” monument istoric de importanță locală MM-II-m-B-04488. În fața sa este amplasat Grupul statuar „Sfatul Bătrânilor”, realizat de sculptorul Vida Gheza în 1970, monument de importanță națională (MM-III-m-A-04806). Această nobilă vecinătate a condus la includerea Palatului Administrativ în zona de protecție a acestor monumente istorice, conform Legii 422/2001 republicată, răsfrângând implicit și asupra sa rigurile legii, astfel încât orice intervenție asupra clădirii se poate realiza doar în baza unui proiect avizat de Comisia Zonală a Monumentelor Istorice.

La 50 de ani de la edificarea acestei clădiri, importantă atât din punct de vedere arhitectural, constructiv dar și istoric, multe voci din domeniul patrimoniului convin că i se cuvine acordarea statutului de monument istoric, iar în finalul acestui studiu nu putem decât să susținem această opinie și să ne considerăm îmbogățiți intelectual în urma aprofundării unui subiect cunoscut de mulți, dar care ascunde încă multe aspecte neexplorate.

Informațiile din documentele găsite de curând, precum și din articolele de specialitate pot contribui la acordarea unor calificative superioare la criteriile referitoare la frecvență (raritate și unicitate)—conform art. 10 al Ordinului Ministerului Culturii 2260/2008, lit. 3): a) unicitatea imobilului, componentelor sau ansamblului; b) dacă reprezintă cap de serie pentru o zonă istorico-geografică, etnografică sau pentru un autor; c) raritatea sau apartenența la o serie restrânsă pentru o zonă istorico-geografică, etnografică sau pentru o perioadă istorică; d) tipicitatea pentru o zonă istorico-geografică, etnografică, sau pentru un stil sau pentru o epocă; e) frecvența obiectivelor valoroase într-un ansamblu istoric constituit, precum și în ceea ce privește criteriul valorii memorial-simbolice, enunțate în unele puncte din art. 11, lit. 2), a) imobilele legate de anumite momente și locuri istorice, culturale, politice sau sociale, precum și cele reprezentative pentru anumite personalități; c) prezența în memoria comunității, la nivel european, național sau local. Aceste valori se adaugă și se împletesc în mod fericit cu incontestabilele calități arhitecturale, artistice și urbanistice ale sediului administrativ, rezultatul final fiind acordarea unor calificative care să permită inițierea procedurii de clasare a imobilului ca monument de importanță națională. O astfel de clasare s-ar înscrie în direcția firească recent conturată, de a pune în valoare arhitectura, simbolurile și memoria unei epoci controversate, dar care face parte din istoria recentă a României și care a lăsat urme palpabile dar și imateriale de care suntem obligați să devenim conștienți.

Mircea Alifanti, „Baia Mare, Sediul politico-administrativ al județului Maramureș”, *Arhitectura*, nr. 6, 1972, pp. 19–30.

Augustin, Ioan, „Cum se cercetează arhitectura perioadei comuniste?”, <https://atelier.liternet.ro/articol/7726/Augustin-Ioan-Cum-se-cerceteaza-arhitectura-perioadei-comuniste.html>, accesat în 27 decembrie 2019.

Carp, Cosmin *Prim secretarul rebel. Cel mai apropiat prieten maramureșean al lui Ceaușescu, schimbat din funcție la ordinul tovarășei Elena*, în *Adevărul*, 30 octombrie 2013, https://adevarul.ro/locale/baia-mare/prim-secretarul-rebel-mai-apropiat-prieten-maramuresean-ceausescu-schimbat-functie-ordinul-tovarasei-elena-1_5270cef7c7b855ff56980bed/index.html, accesat în 7 ianuarie 2020.

Croitoru, Mariana, „Alifanti, Mircea, Fișă Arhitect—Comentariu critic”, 2017, accesat în 9 ianuarie 2020 pe <http://www.e-architecture.ro/architecture/fisa.php?id=794&lang=RO>

Florescu, Mihai, „Funcția socială a arhitecturii și urbanismului”, în *Arhitectura* 6 (1969), pp. 2–12.

Hariton, Ana Maria, „Palatul Administrativ Baia Mare, Fișă minimală documentare 2003”, accesată în 9 ianuarie 2020, pe <https://www.docomomo.ro/Files/uploads/31-Pal%20adm%20Baia%20Mare.pdf>

Idem, „Palatul administrativ din Baia Mare 1970”, în cadrul proiectului „5+5 clădiri pentru patrimoniul cultural național 1950-1977”, <http://www.inforom-cultural.ro/5+5/cladire-palatul-baia-mare.php>

Horoba, Ionuț, „Palatul Administrativ”, Cap. 2, „Construcția orașului Baia Mare”, în Dorin Ștef (coord.), *Baia Mare de altădată, Baia Mare*, Editura Eurotip/Glasul Maramureșului, 2014, accesat în 9 ianuarie 2020, pe https://ro.wikisource.org/wiki/Baia_Mare_de_alt%C4%83dat%C4%83/Capitolul_2...Construcția_ora%C8%99ului_Baia_Mare

Muntean, Meda, „Interviu—Stefan Gonczy”, realizat în 25 februarie 2009 pentru eMM.ro, <https://www.emaramures.ro/interviu-stefan-gonczy-fostul-subprefect-al-maramuresului-cere-intelepiciune-de-la-viitoarea-echipa-care-se-va-instala-la-prefectura/>

Panaitescu, Adrian, „Steeple-Chasing memories”, *Maramureș VERNADOC 2012*, Baia Mare, Helsinki, Publisher the Chamber of Romanian Architects, North West Branch—ICOMOS Finland/CIAV, 2013, pp. 43–47, pe: <http://arcolar.ro/pdf/Vernadoc2012.pdf>, accesat în 22 decembrie 2019

Popovici, Ioana Cristina, „Arhitectura 1950–1989 Interstitial Spaces of Communist Romanian Architecture”, Thesis submitted to the University of Plymouth in partial fulfilment for the degree of Doctor of Philosophy, School of Art, Design and Architecture, Faculty of Arts and Humanities, September 2018, pp. 1–556, accesată în 16 decembrie 2019 pe <https://www.semanticscholar.org/paper/Arhitectura-1950-1989-Interstitial-Spaces-of-Popovici/2ea575948a42a815b0773aa9925b18a85566353c>

Radu Săgeată, „Organizarea administrativ-teritorială a României. Evoluție. Propuneri de optimizare”, Academia Română, Institutul de Geografie, București, 2013, p. 15, accesat în 19.06.2020 pe https://www.researchgate.net/publication/278024117_Organizarea_administrativ-teritoriala_a_Romanieihttps://www.researchgate.net/publication/278024117_Organizarea_administrativ-teritoriala_a_Romaniei

Tocaci, Camelia, „EXPOZIȚIE—Schitele ce au stat la baza uneia din cele mai reprezentative opere de arhitectură, Palatul Administrativ din Baia Mare, au fost expuse în holul clădirii”, *eMM.ro*, 23 octombrie 2015, accesat în 12 ianuarie 2020 pe <https://www.emaramures.ro/expozitie-schitele-ce-au-stat-la-baza-uneia-din-cele-mai-reprezentative-opere-de-arhitectura-palatul-administrativ-din-baia-mare-au-fost-expuse-in-holul-cladirii/>

Vais, Dana, „Architects Displaced: Making Architecture at the Periphery in Communist Romania”, în Andres Kurg, Karin Vincente (eds.), *Proceedings of the Fifth International Conference of the European Architectural History Network*, Estonian Academy of Arts, 2018, pp. 126-136, accesat în 14 decembrie 2019, pe https://www.eahn2018conference.ee/wpcontent/uploads/2018/11/EAHN_Proceedings_FINAL.pdf

Idem, „Social Efficiency” and Humanistic Specificity” în Akos Moravansky, Judith Hopfengartner (eds.), *Re-Humanizing Architecture, New Forms of Community, 1950–1970*, vol. I, Birkhauser Verlag, Basel, 2017, pp. 173-184, accesat în 17 decembrie pe https://www.researchgate.net/publication/311787664_Social_Efficiency_and_Humanistic_Specificity_A_Double_Discourse_in_Romanian_Architecture_in_the_1960s_New_Forms_of_Community_1950-1970

Zahariade, Ana Maria, „Două cărți, visul comunist și Dacia 1300 (fragmente de peisaj arhitectural sub comunism)”, în vol. *Arhitectura în proiectul comunist. România 1944–1989*, București, Editura Simetria, 2011, pp. 13–88

Zahariade, Ana Maria, Ponta, Radu, „Professor Alifanti’s Notebooks”, în *Studii de Istoria și Teoria Arhitecturii*, vol. 2, 2014, pp. 163–187, accesat în 22 decembrie 2019, pe https://sita.uauium.ro/f/sita/art/08_Zahariade_Ponta.pdf.

„Cuvântarea Tovarășului Nicolae Ceaușescu, a III-a conferință a UA din RSR”, 4–5 martie 1971, *Arhitectura*, 2 (1969), pp. 2–12.

„Vizita tovarășului Nicolae Ceaușescu în județul Maramureș și Satu Mare”, *Scânteia*, în XXXVIII, nr. 8125, 14 iulie 1969, pp. 1, 3–4.

<https://lege5.ro/Gratuit/gezdiobxgu/legea-nr-5-1950-pentru-raionarea-administrativ-economica-a-teritoriului-republicii-populare-romane>

Directive de arhivă:

Arhiva Consiliului Județean Maramureș, Direcția Arhitect-Șef,

1. „Proiect nr. 5738/1966, Sediul pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare”, faza S.T.E.

2. „Proiect nr. 2738/1966, Sediul pentru Sfatul popular al regiunii Maramureș Baia Mare, faza S.T.E.”, complectare.

3. „Cartea construcției” la obiectul Sediul politico-administrativ din Baia Mare.

Arhiva Direcției Județene pentru Cultură Maramureș

1. „Dosar 32/1969 Consiliul Popular al Județului Maramureș, Comitetul de Cultură și Educație Socialistă – Serviciul Secretariat – Referitor la Lucrări de Artă Palatul Administrativ Baia Mare”, 11,6/P, nomenclator nou.

2. „Dosar 33/1970, Consiliul Popular al Județului Maramureș, prin Comitetul de Cultură și Educație Socialistă – Serviciul Secretariat Referitor la Artă, muzee”, 12,8/P, nomenclator nou.

Interviu cu Ștefan Gonczy, realizat de Aura Pinteș în 13 decembrie 2019.